

Kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmä

Kohde 2: Ehdotukset useiden kuntien yhteisesti toteutettaviksi hankkeiksi

1. Ehdotuksen jättävä kunta Tämä kysymys on pakollinen

Helsinki

2. Ehdotuksen aihe: Tämä kysymys on pakollinen

Kaupungit toimijana mydata-operaattoriverkostossa

3. Kuvaus siitä, miten ehdotus parantaa kuntien toimintatapoja tai palveluprosesseja sekä niiden laatua ja vaikuttavuutta Tämä kysymys on pakollinen

Tulevaisuuden datataloudessa toteutuvat sekä yksilönsuoja että nykyistä laajemmat datan hyödyntämismahdollisuudet. Luodaan ekosysteemi, jossa yksilöille luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti, antaa ja perua lupa niiden käyttöön muissa palveluissa sekä tarkastella tietojaan ja antaa lupia niiden käyttämiseen tai siirtoon eri kuntien ja kunnan palveluiden välillä helposti, jäljitettävästi ja digitaalisesti. Julkishallinnon digitaalisiin palveluihin panostaminen luo pohjaa uusille yksityisen sektorin innovaatioille ja parhaimmillaan vähentää niin kuntien kuin yritysten kustannuksia. Suuria datavarantoja hallinnoivat ankkuritoimijat antavat uskottavuutta ja alkuvauhtia ekosysteemien kehittymiselle.

4. Onko kunta löytänyt muista kunnista yhteistyökumppaneita ehdotuksen toteuttamiseen Tämä kysymys on pakollinen

Kyllä, mitkä kunnat? Helsinki (Mika Leivo, Pasi Rautio) Turku (Päivi Penkkala)

5. Olisiko mukana järjestöjä, yrityksiä, oppilaitoksia tai muita toimijoita? Tämä kysymys on pakollinen

Kyllä, mitä? Mydata global, VTT, Sitra, Tilaajavastuu, Kaikki halukkaat mydata operaattoriverkoston toimijat

6. Ehdotettavan idean tavoitteet Tämä kysymys on pakollinen

Samaan aikaan, kun Euroopan kilpailukyvyyn tekoäly ja datanhyödyntämisen ajuriksi on valittu luottamus, ovat startup- ja suuryritykset ovat kuitenkin esittäneet huolensa, että uusi sääntely rajoittaa datan käyttöä liiketoiminnan kehittämiseksi samalla, kun säännösten noudattaminen aiheuttaa merkittäviä kustannuksia. Niin Espoon, Turun kuin Helsingin kaupungin, mutta myös Sitran, näkemyksen mukaan reilussa datataloudessa datan käytön mahdollisuudet ovat suuremmat kuin vallitsevassa mallissa, eikä datan käytön ja yksilönsuojan tai tietoturvan välillä tarvitse tehdä

kompromisseja. Yksilön suostumukseen perustuva datan siirrettävyys on tässä avainasemassa. Reiluuteen sisältyy ajatus siitä, että edut kertyvät kaikille datan jakamisen ja käytön osapuolille: niin palveluita käyttäville yksilöille, datan tuottajille kuin yrityksille, jotka käyttävät dataa uusien palvelujen tarjoamiseen.

Kestävien ekosysteemien syntyminen edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksia. Uusi laki sosiaali- ja terveydenhuollon datan toissijaisesta käytöstä pyrkii luomaan uusia ekosysteemejä sosiaali- ja terveydenhuollon datan turvallisen ja läpinäkyvän käytön ympärille avaamalla dataa innovaatioille ja varmistamalla, että dataa käytetään turvallisesti. Henkilötietojen eli MyDatan yhdistäminen muuhun dataan avaa ennennäkemättömiä mahdollisuuksia palvelujen kehittämiselle sekä alustatalouden toimintamalleilla, kuntien välisinä yhteyksinä kuin myös kunnan sisäisenä tiedonjakamisen tehostumisena.

7. Miten ehdotus kytkeytyy kunnan strategiaan? Tämä kysymys on pakollinen

Erittäin hyvin sillä mydata tarjoaa erittäin hyvät työkalut toteuttamaan kaupungin strategiaa. Verkostomainen viiden kaupunkikeskuksen Espoo on vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa kaikkien on hyvä asua, oppia, tehdä työtä ja yrittää ja jossa espoolainen voi aidosti vaikuttaa.

Espoo on vastuullinen edelläkävijä. Edelläkävijyys merkitsee ennakkoluulottomuutta ja luovuutta, avoimuutta, nykyisen kyseenalaistamista ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla. Edelläkävijyyteen sisältyy tutkimuksen ja kansainvälisen kokemuksen hyödyntäminen, kokeilut ja myös niihin liittyvien epäonnistumisten kestäminen. Kehitämme Espoota taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästi.

Hyvät palvelut lisäävät alueen elinvoimaa, kuntalaisten toimeliaisuutta ja arjen sujuvuutta. Kaupungin palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeita ja ne ovat kaikkien saatavilla molemmilla kansalliskielillä. Palvelut ovat laadukkaasti, esteettömästi ja tehokkaasti järjestettyjä ja niitä kehitetään yhdessä asukkaiden ja asiakkaiden kanssa.

Helsinki haluaa olla maailman toimivin ja parhaiten digitalisaatiota hyödyntävä kaupunki. Kaupunkistrategiassa mainitaan myös, että Helsingin toimintamalli perustuu mahdollisimman suureen avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. Strategiassa mainitaan myös, että Helsinki panostaa digitalisaation, tekoälyn ja robotisaation hyödyntämiseen.

Helsinki ymmärtää roolinsa yhä enemmän edellytysten luojana ja mahdollistajana. Helsinki on paitsi palveluorganisaatio myös alusta ja maailman edistyksellisin julkisen sektorin ekosysteemi. Koko kaupunkia kehitetään alustana kokeiluille ja uutta luovalle elinkeinotoiminnalle. Yhteistyö johtavien suomalaisten ja kansainvälisten yliopistojen, kulttuurilaitosten, kehittäjien sekä yritysten kanssa edistää uuden kokeiluekosysteemin rakentamista.

Helsinki on maailman johtava kaupunki julkisen tiedon avaamisessa ja sen hyödyntämisessä. Hanke tukee voimakkaasti näitä edellä mainittuja tavoitteita. Kaupungilla on myös uusi digitalisaatio suunnitelma, jonka yksi strategisista tavoitteista on mahdollistaa kaupunkilaisten mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten hänestä kerättyä dataa hyödynnetään.

Jotta Helsinki voi olla maailman parhaiten digitalisaatiota hyödyntävä kaupunki, ja siinä edellytyksenä on datan käytettävyys ja jaettavuus. Jotta se voi olla laillista (GDPR) ja reilua, tarvitaan MyDatan kaltaisia selkeitä ja ihmiskeskeisiä työkaluja,

jotka tukevat verkostomaista toimintaa, ja korkeatasoisten eettisten periaatteiden leviämistä ja käyttöä tehden monimutkaisesta datan jakamisesta yksilölle ymmärrettävää ja yksinkertaista käyttöä, ja mahdollistavat lupien antamisen ja perumisen ymmärrettävä dataryhmä ja käyttötarkoitus kerrallaan (Esimerkiksi proaktiivinen palvelutarjonta, suosittelupalvelut, tutkimuskäyttö, Datan siirto palveluntuottajalta toiselle, kolmansien osapuolten alustapalvelut, markkinointiyhteistyö, yhteistuotantopalvelut (esimerkiksi kuljetus-elämys-tarjoilu-paluu-kuljetus tyyppiset paketoinnit)

Turun kaupungilla on useita strategisia tavoitteita, jotka tukevat tämän hankkeen tavoitetta. Erityisesti voidaan nostaa esiin seuraavat:

- Kaupungin tehtävänä on luoda puitteet, joissa yksilöt, yhteisöt ja järjestöt pääsevät osallistumaan ja tuottamaan tarpeitaan vastaavia palveluja ja toimintaa.
- Luodaan parempia palveluita kehittämällä vaikuttavia asiakaskeskeisiä palveluprosesseja
- Tuloksellisuutta parannetaan hyvällä johtamisella, uusilla toimintatavoilla ja niitä tukevilla työvälineillä
- Digitaalisia palveluja kehitetään laajalla ja avoimella yhteistyöllä
- Parempaa johtamista ja päätöksentekoa tuetaan tiedonhallintaa parantamalla

8. Onko ehdotettu kehittämiskohde yleinen haaste kuntakentällä? Tämä kysymys on pakollinen

Kyllä, millainen?

Kuntalaiset ovat esimerkiksi jo kuluttajina tottuneet verkossa ilmaisten, mainospohjaisten palveluiden ohella myös toisenlaisiin malleihin, kuten tilauspohjaisiin palveluihin, jotka vahvistavat luottamukseen perustuvia asiakassuhteita. Dataa käytetään yhä enemmän kuluttajan ehdoilla personoiduissa palveluissa lisäarvon tuottamiseksi. Samaan aikaan kuitenkin kuluttajien huoli omasta henkilökohtaisesta datastaan näkyy nyt palvelujen käytön vähentämisenä sekä palveluiden kasvun hidastumisena.

Kuntien on kuitenkin ollut hyvin vaikea vastata tähän haasteeseen. Vaikka digitalisaatio on mahdollistanut rajat ylittävien palvelujen tarjoamisen ja vanhojen toimijoiden korvaamisen uusilla pelureilla. Datan hyödyntämiseen liittyvä lainsäädäntö on ollut melko sekavaa eikä kokeiluihin ole välttämättä uskallettu lähteä.

Millaisia mahdollisia ratkaisuja muut kunnat ovat sen osalta toteuttaneet?

Ei tiedossa kokeiluja, joissa kuntalaisilla olisi ollut mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa.

9. Miten ehdotus liittyy muihin samaan kokonaisuuteen liittyviin keskeisiin valtakunnallisiin tai alueellisiin hankkeisiin ja niiden toteutukseen? Tämä kysymys on pakollinen

Euroopan komission vuonna 2015 julkistaman digitaalisten sisämarkkinoiden strategian tavoitteena on ollut Eurooppa, jossa yritykset ja kuluttajat pääsevät rajoituksetta käsiksi digitaalisiin palveluihin kaikissa jäsenmaissa, data liikkuu vapaasti ja toimintaympäristö mahdollistaa kilpailun ja innovoinnin.

Hallitusohjelmassa on monia tavoitteita, joihin tässä hankkeessa vastataan. Esimerkiksi: ”Jatketaan terveysalan kasvustrategian mukaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa. Edistetään sote-datan joustavaa ja laajamittaista hyödyntämistä, samalla kuitenkin rekisteröityjen tietosuojan korkeasta tasosta huolehtien. (Lähde s. 99) Säädetään genomi- ja biopankkilainsäädäntö. Selvitetään sote-datan hyödyntämistä osana terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoimintaa huolehtien tietosuojan korkeasta tasosta. lähde (s.151)” Tässä projektissa pyritään selvittämään voiko mydata olla yksi mahdollistavista tavoista toteuttaa näitä?

Hankkeessa haluamme myös synnyttää pohjan sille ekosteemille joka toteuttaa seuraavia hallitusohjelman tavoitteita:

”Turvataan yksilölle mahdollisuudet hallita omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan omadata-periaatteen mukaisesti.” Lähde s. 106

”Kootaan tietoa eri tavoista turvata paremmin kansalaisten oikeuksia hallinnoida omia tietojaan omadata-periaatteen mukaisesti. Edistetään tavoitetta niin kansallisessa kuin kansainvälisessä sääntelyssä.”

”Yksilöille luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa. Julkishallinnon digitaalisiin palveluihin panostaminen luo pohjaa uusille yksityisen sektorin innovaatioille ja parhaimmillaan vähentää yritysten kustannuksia.” (Lähde s. 182)

Myös Sitra on luomassa pelisäännöt reiluun datan vaihtoon ja hyödyntämiseen. Edelläkävijäyritykset voivat moninkertaistaa tuotekehityksensä polttoaineena olevan datan määrän ja saavat ainutlaatuisia mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle.

Mydata Global ja mydata operaattoriverkosto ovat kirjoittamassa konkreettista sääntökirjaa ja eettisiä periaatteita operaattoriverkoston toimijoille, jotta voidaan mahdollistaa verkostomainen monioperaattoritoiminta ja helpottaa uusien toimijoiden mukaan ottamista datan tarjoajiksi ja käyttäjiksi, sekä taata kaikille toimijoille eettisesti korkeatasoinen ja luotettava palvelu.

10. Mitä tuotoksia ehdotuksen pohjalta käynnistettävässä hankkeessa tulisi saada aikaan? Mihin lopputulokseen pyrittäisiin?

Tarkoitus on tutkia ja määritellä käyttötapaukset tulevaisuuden mydata-kokeiluille. Kaikki käyttötapaukset ajattelevat kaupunkien rekistereissä olevan datan kuntalaisten mydatana ja että kuntalainen hallinnoi omia julkisissa palveluissa olevia tietojaan ja päättää niiden luvutuksesta mydata-periaatteen mukaisesti. Käyttötapauksia on muun muassa datan siirto (tai luvitus) toiselle kunnalle muuttotilanteessa, yrityksille tuotekehitykseen tai että yritys voi tarjota palveluita tai tuotteita datan perusteella. Kolmas käyttötapaus voi olla tutkimuslaitoksille tarjottu data.

Esimerkkejä potentiaalisista käyttötapauksista ovat kuntalaisten henkilökohtaisten hyvinvointipalvelujen käyttötapaukset sekä tulevaisuuden palvelut, jotka tukevat kaupungin työntekijää tarjoamaan yksilöllisempiä palveluja ja varhaista puuttumista kansalaisten ongelmiin.

Yhdessä tutkimuslaitoksen kanssa voidaan käyttää kuntalaisten suostumustietoa henkilökohtaisen hyvinvoinnin indikaattorien laskemiseen ja yhdistetään kansalaisten omat mittaustiedot toiseksi analyysin lähteeksi.

Tärkeää on selvittää mydata-vaatimukset valituille käyttötapauksille. Mydata-vaatimukset, kuten vaaditut mydata-komponentit ja -toiminnot, roolit ja eri toimijoiden tarpeet valituissa käyttötapauksissa analysoidaan. Tämä työ vaatii myös paljon eettistä tarkastelua. Ketkä pääsevät ekosysteemiin mukaan ja millä kriteereillä. Mikä on kaupungin rooli tässä jne.?

Luottamukseen, tietoturvaan ja yksityisyyteen liittyvä riskinarviointi tehdään valittujen käyttötapauksen perusteella, ja tämä ohjaa tietosuojaa koskevia tietojenkäsittely- ja hakumenetelmiä koskevia vaatimuksia sekä turvallisuutta ja luottamusta koskevia kysymyksiä.

Yksilöille luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa.

MyData-suostumuksen hallinta ja käyttöliittymättestaus toteuttaa mydata-vaatimusten testauksen.

Pohjimmiltaan tämä toiminta suunnittelee, toteuttaa ja testaa kansalaisten suostumuksen hallintaprosessia ja käyttöliittymiä. Mydata-ominaisuuksilla varustettujen palveluiden kokeiluja arvioidaan ensin pienempien käyttäjäryhmien kanssa ennen mahdollisia varsinaisia kokeiluja.

Suostumuksen hallinta sisältää vähintään kaksi erilaista näkökulmaa: Kuinka yksilöt voivat hallita (katsella, antaa, peruuttaa) eri palveluille annettuja suostumuksia ja kuinka lupaa pyydetään ja hallitaan palvelussa? Kuinka varmistaa, että ratkaisu on GDPR-vaatimusten mukainen?

MyData-käytössä olevien palvelujen pilotointi ja arviointi vaiheessa pilotoidaan mydata-käytössä olevia mahdollisia ohjelmia/sovelluksia/(malleja/ideoita) tai palveluita kansalaisten kanssa. Pilotit hyödyntävät aikaisemmin kehitettyä mydata-suostumuksen hallintaa ja käyttöliittymää. Pilotit toteutetaan yhteistyössä kuntalaisten, yritysten, tutkimuslaitosten tai kuntien kanssa

Tässä tärkeää saada kuntalaiset mukaan ja auttaa heitä mydata-ajattelussa. Tarjotaan teknistä tukea, sitoutetaan ja valitaan yrityksiä MyData-pilotteihin. Iso osa on eräänlaista datan hyötykäytön kansantajuistamista, mutta samalla eettisiä periaatteita syntyvälle ekosysteemille.

Tulosten arvioinnissa tutkitaan palveluihin tarvittavia parannuksia tulevaisuutta varten. Arvioidaan ratkaisujen siirrettävyyttä ja laajennettavuutta muille alueille.

11. Onko ehdotus toteutettavissa vuoden 2021 loppuun mennessä?

kyllä

12. Kuinka laajasti ehdotuksella tavoiteltavat tulokset voisivat olla muissa kunnissa hyödynnettävissä?

Erittäin laajasti. Tehtävässä työssä on selkeä ”selvitys” paino, jonka tarkoitus on auttaa muita kuntia aloittamaan mydatan hyödyntämisen ketterästi. Konkreettinen operaattoriverkosto ja siihen liittymisen ehdot pitäisi olla valmiina projektin lopussa, ja Helsinki pilotoi rajatulla tietomäärällä vapaaehtoisissa palveluissa konkreettista tietojen luvitusta, luovutusta ja vastaanottoa mydata malleilla kolmansille osapuolille ja Espoo-Helsinki ja mahdollisesti Turku välillä.

13. Voisiko ehdotettu idea tuoda kustannussäästöjä kunnille?

Tulevaisuuden datataloudessa toteutuvat sekä yksilönsuoja että nykyistä laajemmat datan hyödyntämismahdollisuudet. Luodaan ekosysteemi, jossa yksilöille luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa. Julkishallinnon digitaalisiin palveluihin panostaminen luo pohjaa uusille yksityisen sektorin innovaatioille ja parhaimmillaan vähentää niin kuntien kuin yritysten kustannuksia.

Yleiskäyttöinen ja ymmärrettävä ja ”tunnustetusti reilu” tietojen luvitusmahdollisuus antaa uudenlaisia mahdollisuuksia tehostaa ja automatisoida ulkoistettujen palveluiden ja kunnan eri toimintojen välistä tiedonkulkua säästäen resursseja, parantaen asiakkaiden palvelukokemusta ja mahdollistaen paremman yksilöinnin ja turvan tarjottuihin palveluihin.

14. Mitä riskejä ehdotuksen jatkokehittelyyn ja toteutukseen voi liittyä?

Nykyisen EU-sääntelyn toimiva käytäntöönpano Suomessa. Jotta datan toissijaisessa käytössä piilevä potentiaali ja yksilön parempi datanhallinta voidaan saavuttaa, on julkisen sektorin yhteistyössä eri tahojen kanssa edistettävä datan siirrettävyyteen liittyvän sääntelyn toimeenpanoa. Kokonaisuuteen liittyvät tekijät lakisäätteisiä ja vaativat paljon selvitystyötä.

15. Yhteyshenkilön yhteystiedot Tämä kysymys on pakollinen

etunimi Mika

sukunimi Leivo

sähköposti mika.leivo@hel.fi

puhelinnumero 040-6497779